

Da Jazzen kom til Danmark og til Holbæk - af Erik F Andersen

“How Jazz Was Born in Holbæk”

Da jazzen kom til Danmark.

Jazzen kom forholdsvis sent til Danmark og den opførte sig i de første år højst mærkeligt. Allerede under de sidste år af 1. verdenskrig havde man hørt, at amerikanerne var meget begejstrede over en ny musikform, der kaldtes jazz.

Nogle smarte danske dansedirigenter forsynede musikerne i deres orkester med et par skralder, automobilhorn, revolvere med løst krudt, fløjter og mange andre mærkelige instrumenter. Det var specielt orkestrets janitshar der havde denne ”væsentlige” funktion.

Disse atypiske instrumenter havde musikerne lov til at bruge så meget og så ofte de ville, når melodierne blev spillet, som dermed blev til ordet ”Jazz-Jazz” – i en periode benævnt Jass-Jass!

Ifølge en dansk jazzskribents bog udgivet i 1934 gennemløb jazzen i Danmark kort sagt alle de fejltagelser, som man havde begået i udlandet, blot med den forskel, at vi i Danmark næsten spillede værre, fordi man slet ikke opfattede ”kernen” i jazzmusikken.

Mange af de såkaldte jazz orkestre såvel i København som i provinsen må betegnes som Showbands og ikke Jazzbands, men kimen var lagt og sidst i tyverne begynder de første ”rigtige” jazzbands at dukke på de københavnske forlystelsessteder. Jazzen blev dengang opfattet som underholdning og ikke så meget en kunstart, der også kunne nydes.

”How Jazz was Born - in Holbæk”. Af Erik F. Andersen

Noget tyder på, at uddraget fra Dirch Passers uddrag jazzmonolog ”*Det første jazzband, der ikke var noget jazzband og som heller ikke spillede jazz*” er rammende for de første spæde forsøg på at spille jazz i Danmark.

I Otto Lingtons bog ”Jazz skal der til” fra 1941 kan man læse, at ”jazzen” holdt sit indtog i Holbæk allerede i 1922.

”*Mellem de første professionelle jazzmusikere der dukkede op i tyverne var brødrene Berthel og Anker Skjoldborg. De spillede især til baller og fester..*

Berthel fortæller blandt andet i bogen om:

Et af mine første Engagementer var i Holbæk i 1922. På det Tidspunkt var der netop begyndt at komme lidt Saxofoner til Danmark, og jeg mente at det kunde være morsomt at prøve at spille på en af dem. Jeg lærte i Ugen før, jeg skulle optræde i Holbæk, tre numre, og det gik stærkt. Den første Søndag Eftermiddag, vi skulle optræde i Restauranten, var den stopfyldt med unge Mennesker. Det var rygtedes, at jeg spillede på Saxofon, og det havde man aldrig hørt før i Holbæk. Stor var min overraskelse efter første nummer. Begejstringen var stormende; og publikum var ved at rive taget ned. Så lidt skulde der til dengang”.

I forbindelse med skrivelserne til nærværende bog vakte det en naturlig nysgerrighed hos mig, om dette indlæg nu også var sandt, og om der trods alt ikke havde været spillet jazz – eller det der ligner - i Holbæk før stiftelsen af Holbæk Jazz Klub i 1955.

Det mest nærliggende var at opsøge arkiverne i den lokale avis Holbæk Amts Venstreblad, hvor udgangspunktet meget passende kunne være årgang 1922.

Utroligt men sandt, det eneste sted i hele årgang 1922, hvor ordet Jazz findes er den 11. februar 1922, hvor der er indrykket en annonce fra Grand Kafe (Cafe) med ”Jazz-Jazz = Musik” den førstkommande søndag kl. 4.

Det har ikke været muligt at få bekræftet at dette arrangement er det omtalte med de to brødre, men sandsynligheden er meget stor, og frem for alt så er der dokumentation for, at den nye musik nåede til Holbæk først i tyverne.

I perioden fra først i tyverne og frem til stiftelsen af den nuværende Holbæk Jazzklub i 1955 har der naturligvis også været et behov blandt datidens unge til at lytte og danse til disse nye jazztoner.

Og at Holbæk havde et forlystelsesliv viser de mange hoteller og dansesteder, der omtales i lokal avisen, hvor der gennem alle de årgange af Holbæk Amts Venstreblad, jeg har gennemlæst ved flere lejligheder annonceres med musik og dans.

Det drejede sig blandt andet om Jernbanehotellet, Postgården, Hotel Phønix, Hotel Isefjord herunder stedets have og senere efter en ombygning Sans Souci, Hotel Hafnia, Hotel Royal, Hotel Nicolajsen, Grønnehavehus ved Dyrskuepladsen, Hotel Frederik den 7., og Hotel Mellerupgaard der senere kom til at hedde Restauration Industrien.

Holbæk Roklub var også blandt dem, der benyttede jazz til deres arrangementer. Blandt andet Svend Asmussen og hans orkester samt "The Lamplighters" under ledelse af Jørgen Lamprecht med den kendte pianist Børge Roger Henriksen ved flyglet.

Første Holbæk Jazzklub.

I august 1955, hvor der lægges op til at oprette en jazzklub i Holbæk, nævner daværende musikhandler Camillo Jensen, at det reelt drejer sig om en "gendannelse", idet der tidligere har været en jazzklub i byen, endog med 1200 medlemmer.

Denne oplysning betød, at avisarkivet skulle studeres yderligere, og efter mange timers læsning af gamle aviser begyndte der at tegne et billede af den tidligere jazzklub.

Af det fremkomne basismateriale tyder det på, at der var en jazzklub før 1941, idet der i efteråret 1939 var koncert med både Gerda og Ulrik Neumann med Svend Asmussens orkester samt koncert med Børge Roger Henriksens Trio.

Men grundet manglende tid er det ikke muligt at belyse denne periode yderligere.

I begyndelsen af 1941 blev foreningen "Swing 41" stiftet, som afløser for den gamle jazzklub, og dens formål var blandt andet at udbrede kendskabet til den moderne musik ved afholdelse af koncertarrangementer. Foreningens første bestyrelse bestod af:

Postmedhjælper Nørgaard, formand – Sergent J.H. Grevlund – Postmedhjælper P. Jørgensen og Handelsmedhjælper Aage Runge.

Den nye Jazz forening arrangerede sin første koncert den 5. marts 1941 på hotel Postgården med ingen ringere end Svend Asmussen med sit orkester.

Den 6. marts 1941 kunne man i "HAV" blandt andet læse:

"500-600 Holbækkere til Swing aften.

Stor begejstring for Svend Asmussen, der i aftes tog Holbæk med storm. Efter koncerten dansede Holbækkerne Swing og fik den erfaring, at denne dans har det til fælles med gammeldaws, at man bliver gevaldig træt!"

På trods af krigens skygger er der ingen tvivl om at "Swing 41" havde stor succes, og listen over de orkestre, der gæstede klubben, viser blandt andre: Leo Mathiesen, Kaj Ewans, Bertehl Skjoldborg, Niels Foss, Harlem Kiddies med flere. Det primære spillested var Hotel Postgaarden, men også Isefjord blev benyttet.

Swing 41, der i daglig tale blev kaldt "Swingklubben", havde sit eget kluborkester "Harlem Band" under ledelse af Camillo Jensen. Et orkester der også havde spillet i den tidligere "jazzklub".

Foruden jazzkoncerter med efterfølgende dans blev der også afholdt grammofoncauseri hvor klubbens medlemmer forud for arrangementet kunne indsende deres musikønsker. *Blandt andet blev der afholdt en aften med radioens populære causør Kaj Berg Madsen, der sagkyndigt gennemgik og*

forklarede en række af de ønskede plader, krydret med anekdoter om de kendte jazzstjerner samt redegørelse for de enkelte instrumenter.

Til slut blev der danset til det lokale 6 mands store Harlem Band, der var sammensat af unge Holbæk musikere – de høstede stort bifald.

Foruden den musikalske succes har Swing 41 også haft succes med medlemsantallet, idet der den 19. april 1941 kan læses: ””Swing 41” der for et par måneder siden oprettedes i Holbæk, har haft stor tilgang af medlemmer. I går indmeldte sig medlem nr. 1000, og bestyrelsen har set sig nødsaget til at stoppe for yderligere tilgang.”

Efter et succesrigt år afholdt ”Swing 41” ordinær generalforsamling 24. februar 1942 på hotel Isefjord med 60 fremmødte, og der blev valgt ny bestyrelse bestående af: Harry Zachariassen, Arne Astrup-Nielsen, Helge Stoustrup, Lasse Grønbæk og postoverassistent Tage Grønbæk.

I avisen den 12. marts 1942 – står der dog, at Swing Klubben har konstitueret sig og der fremgår andre navne end før nævnt.

Den nye bestyrelse var: Formand, dekoratør Skibsted, næstformand, assistent Otzen samt bankassistent Thaulow, boghandlermedhjælper Søe og Harry Zachariassen.

Den valgte bestyrelse fortsatte den linje, der var lagt med koncerter, bal og grammofoncauserier. Men ved påskeballet, hvortil ”Europas førende swingbassist” Niels Foss spillede den 2. april 1942 på Postgaarden kom der skår i succesen, da foreningens bestyrelse m.fl. ikke havde alle datidens formaliteter på plads. Og det var formentlig det sidste arrangement som foreningen ”Swing 41” afholdte.

Af Holbæk Amts Venstreblad fremgår det:

- Sagen mod Swing Klubbens bestyrelse for det ulovlige Påskebal kommer for retten. Bestyrelsen er tilsagt til at møde fredag formiddag. (HAV 17-08-1942).
- Sagen mod ”Swing 41” i anledning af Påskeballet behandledes i går i retten i Holbæk og endte med en række bøder til de fem bestyrelsesmedlemmer. Formanden dekoratør Skibssted fik 60,00 kr. og de øvrige bestyrelsesmedlemmer hver 40,00 kr. Hvortil kommer at bestyrelsen inden fjorten dage skal indsende anmeldes om forlystelsesafgift af arrangementet og derefter betale skat deraf. (HAV 27-08-1942).
- Det var ikke alene ”Swing 41”’s bestyrelse, der blev halet for retten. Bestyrelsen for Holbæk Selskabelige Borgerforening blev idømt bøder således: 40,00 kr. til formanden og 30,00 kr. til de øvrige bestyrelsesmedlemmer for de ulovlige baller. Og de skulle som ”Swing 41” inden fjorten dage anmelde og afregne samt betale skat.

Var det slut på jazzen i Holbæk frem til 1955, hvor den nuværende Holbæk Jazzklub blev oprettet?

Der er ingen umiddelbare indikationer af, at der har været en decideret jazzklub, men der hersker ikke tvivl om at holbækkerne har danset til Swing op gennem fyrrene og halvtredserne, hvor bl.a. Roklubben og Tennisklubben og byens restauratører stod for flere ”Swing” arrangementer med navne som Peter Rasmussens og Kaj Julians orkestre. Dog med visse begrænsninger i krigens sidste år, hvor politimesteren måtte forbyde (efter ordre) sammenkomst-/stimlen af folk, samt de restriktioner der var for kørsel, spærretid m.v. Og borgmesteren indførte danseforbud, der dog blev ophævet den 1. april 1945.

April 1945 var også det år hvor, ”De unges Musikklub” i Holbæk blev stiftet. Flere af klubbens arrangementer havde Swing på programmet.

Afslutning.

Man må formode, at de fleste af ”Swingpjatterne” fra de glade swingdage i fyrrene efterhånden er borte. Men skulle der fortsat være nogle eller efterkommere af nogen, der skulle ligge inde med

materiale, der eventuelt kunne belyse perioden yderligere, må man meget gerne kontakte denne bogs redaktion.

Kilder.

- Holbæk Amts Venstreblads arkiv, der har gjort det muligt at skrive dette indlæg.
- "Jazz" af Martin Goldstein og Victor Skaarup. Frederik E. Pedersens forlag 1934.
- "Jazz skal der til" af Otto Lington. Carl Allers bogforlag 1941.

Erik F. Andersen
Februar 2005